

Ліна Чернявська,

мол. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Україна, Київ

БІБЛІОТЕКА В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Стаття присвячена ролі бібліотек у проблемі дослідженні гендерних процесів, що відбуваються в соціальній структурі сучасного суспільства. Акцентується увага на тому, що об'єктивні умови сучасного суспільства зумовлюють зміни інституційного порядку взаємодії гендерних груп, який склався століттями. І ці зміни створюють конфліктні ситуації, які проявляються як у суспільній, так і в приватній родинній сфері. Розкриваються форми і методи бібліотечної роботи щодо формування гендерної толерантності у суспільстві як складової частини забезпечення інформаційної безпеки сучасного суспільства, спрямованої на гармонізацію не лише міжнаціональних і культурних стосунків, а й соціально-економічних, міжпоколінних, міжполітичних взаємин.

Ключові слова: гендерні дослідження, інформаційне суспільство, бібліотеки в інформаційному суспільстві, інформаційно-комунікативні технології.

Гендерні дослідження в сучасному суспільстві набувають все більшої актуальності. Кінець ХХ ст. ознаменувався істотними зрушеннями в розумінні рівності потенційних можливостей чоловіків і жінок та правового забезпечення цієї рівності, особливо у питанні доступу до економічних, політичних та освітніх ресурсів. Формування особистості жінки й чоловіка, статева збалансованість у суспільстві проголошені однією зі стратегій розвитку європейських держав у ХХІ ст. Україна на шляху до європейського співтовариства перебуває на етапі становлення та розвитку гендерних досліджень, прийняття й реалізації на практиці законодавчих актів, які регулюють різні види суспільних відносин щодо запровадження стандартів рівності прав і свобод жінки й чоловіка, проведення експертиз нормативно-правових актів щодо прихованої гендерної дискримінації. Гендерна рівність є складовою загального принципу рівності як принципу демократичної побудови суспільства [1]. Особливістю принципу гендерної рівності є його комплексний характер [2].

Формування гендерно-рольової поведінки людини має свої закономірності та суперечності. В українському суспільстві, яке історично розвивалося як патріархальне, теоретичне переосмислення принципу рівності статей та формулювання проблеми гендерної рівності зумовлює початок нового етапу в розвитку прав особи. Жінка й чоловік є рівними, але відмінними, і вони рівноправні у своїй відмінності. Сьогодні на міжнародному й національному рівнях захист прав жінки здійснюють спеціальні нормативно-правові акти, без яких повноцінне використання жінкою загальних прав є ускладненим. Слід зазначити, що в Україні ці законодавчі акти мають переважно декларативний характер. Так, за словами Н. Оніщенко, очільниці відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, нині в Україні приділяють недостатньо уваги питанням гендерно-правової рівності. «Чи подолані сьогодні дискримінаційні прояви? Безумовно – ні. Сьогодні у нашому парламенті лише 12% жінок, а європейські розвинені демократії кажуть про 30%. За даними деяких публікацій, нам потрібно ще 170 років, щоб ми досягнули гендерної рівності», – зазначила вона [3].

Прискорити перехід нашої держави до реальної гендерної рівності, розвінчати багатомісячні гендерні стереотипи покликані Гендерні дослідження (від англ. gender – стать) – напрям наукових досліджень у соціології, історії, психології та інших галузях знань, в основу яких поряд з іншим покладено принцип відмінності між чоловіком і жінкою. Термін «гендер» ввела до наукового обігу американська дослідниця Дж. Скотт у середині 1980-х років. Вона розглядала поняття «гендер» як категорію історичного аналізу, що, на відміну від понять «стать» з його біологічним та «рід» з його граматичним наповненнями, наголошує саме на тих відмінностях чоловіків і жінок, які формуються під впливом особливостей суспільної діяльності представників різних статей та в кінцевому підсумку визначають своєрідність їхньої соціальної поведінки. Поява гендерних досліджень була зумовлена зміною ролі жінки в суспільстві в останній чверті ХХ ст. і стала своєрідною відповіддю на потужний рух фемінізму (т. зв. жіноча революція). Основним об'єктом сучасних гендерних досліджень є жінка та соціальні відносини між статями. Між двома крайнощами, які існують в історичних підходах до гендерних досліджень, – повного їх ігнорування як «псевдонаукових» та перетворення їх на центральну проблему історичних досліджень, зокрема створення «окремої від чоловічої», т. зв. жіночої історії, – поступово формується виважене ставлення до цих студій як до ефективного інструменту соціального і культурологічного аналізу історії взаємовідносин

обох статей. У сучасній Україні гендерні дослідження динамічно розвиваються і проводяться як на базі державних наукових і освітніх установ, так і громадських жіночих організацій та рухів [4].

Розвиток гендерних досліджень (women's studies) дає поштовх до створення гендерно-орієнтованих бібліотек [5].

Навчально-дослідні програми women's studies виникли в 1970-і роки в американських університетах під впливом феміністських ідей. Особлива методологічна позиція жіночих досліджень полягала в тому, що жінки використовували свій особистий досвід для вивчення і переосмислення становища жінок у суспільстві. У жіночих дослідженнях розвивається принципово нова дослідницька стратегія: тут жінки виступають не просто «предметом або об'єктом вивчення», як у традиційних «дослідженнях про жінок», а саме активним дослідником. Аналіз різних наук, зроблений жінками-вченими, виявив, що під виглядом вивчення людини взагалі, тобто Homo sapiens, ці науки (в тому числі біологія, антропологія, медицина) фактично вивчають тільки чоловіків. Традиційні історичні дослідження стосуються, як правило, подій «великої» (чоловічої) історії: війн, революцій, зміни династій, а повсякденне життя людей, що вважається сферою діяльності жінок, рідко потрапляє до уваги дослідників. Жінки, таким чином, опинилися «прихованими» від історії, але в такому випадку і сама історія не повною мірою описує життя людей. Виявлення цих тенденцій вилилося в констатацію того, що науці властиві андроцентризм і маскулінізм.

Оскільки в традиційній науці жінки не були ні суб'єктом, ні об'єктом пізнання, то жіночі дослідження відкрито і свідомо апелювали до використання життєвого досвіду жінок як основи для розробки нової методології соціального пізнання. Наприкінці 1970-х років виникли Європейська мережа жіночих досліджень і Національна асоціація жіночих досліджень (США), з'явилося багато спеціалізованих журналів (Feminist Studies, Women's Studies, Signs і ін.). Основні дискусії йшли про те, чи можуть жіночі дослідження претендувати на статус самостійної академічної дисципліни (і чи буде це правильним рішенням), або краще було б інтегруватися в традиційні дисципліни в спеціальні розділи (виникли такі напрями, як історія жінок, психологія жінок, жіноча література). У жіночих дослідженнях особливий акцент робиться на освітні програми, під час яких учні в інтерактивній формі обговорюють соціальні дискримінаційні практики з метою зміни пізнавальних і життєвих установок. У 90-і роки ХХ ст. освітні програми жіночих досліджень були особливо поширені в США (вони існували в 600 коледжах і університетах 34 штатів,

включаючи магістерські і докторські програми), а також у Європі (Німеччина, Великобританія, Нідерланди) [6].

Бібліотеки у своїх цифрових колекціях формують бази з Women's History – історії визнання та відзначення досягнень жінок у часі та просторі. При цьому вони активно співпрацюють із сервісними центрами. Так, на базі двосторонньої співпраці нью-йоркської центральної філії бібліотеки на 42-й вулиці та найновішого сервісного центру в Лонг-Айленді виникла NYPL Labs – міждисциплінарна команда, яка працює над переформатуванням та перекладом знань бібліотеки в епоху Інтернету. Лабораторія об'єднує основні операції цифрової бібліотеки (оцифрування, метадані, дозволи / репродукції і т. ін.), працюючи з публічно залученими фахівцями у галузі технологій, дизайну та інформаційно-пропагандистської роботи, орієнтованої на нові способи використання колекцій та даних, співробітництво з користувачами щодо створення цифрових ресурсів та застосування нових технологій для вирішення проблем бібліотеки.

Результатом такої співпраці стали вибрані оцифровані фрагменти колекції Schwimmer-Lloyd {колекція складається переважно з листування та статей Розики Швіммер (1877–1948), Лоли Маверик Ллойда (1875–1944) та їхніх сподвижників, пов'язаних з роботою для європейських та американських феміністичних рухів, виборчого права жінок, посередництва у Першій світовій війни, міжнародного миру і світового уряду. Серед кореспондентів – сотні відомих американців та європейців}. Оцифровані фрагменти містять фотографії феміністок і їхніх сподвижників з газет. Роботи документують кар'єру Розики Швіммер як пристрасного, феміністичного, пацифістського адвоката світового уряду та угорського дипломата. Багато фотографій стосується з'їздів Міжнародної жіночої виборчої організації (IWSA). Серед кореспондентів – сотні відомих американців та європейців, такі як Джейн Аддамс, Аніта Аугспюрг, Емілі Г. Бальч, Мері Р. Борд, Керрі Чапман Катт, Альберт Ейнштейн, Ліда Густава Хейман, Олівер Венделл Холмс, молодший, Алетта Джейкобс, Аліса Пол. Анна Ховард Шоу, баронеса Берта фон Суттнер та граф Майкл Каролі. З документальної колекції Льюїса Хіна взята частина, яка стосується документального оформлення «жінок на роботі» з 1905–1939 рр. Є збірка з теми, що стосується жінок, які приєдналися до військових дій Першої світової війни у Франції, та колекції, де представлені жінки на роботі під час Другої світової війни. Є розділ, присвячений афро-американському досвіду міграції, – це широкомасштабний 500-річний історичний розділ, який охоплює період від трансатлантичної торгівлі людьми до західної міграції, руху колонізації, великої міграції та сучасної

імміграції. Оцифровані матеріали, де йдеться про негритянських жінок: їхні тріумфи та діяльність, є портрети знаменитих афроамериканок і роботи так званих кольорових жінок. Добірка укладена Джейн Олкотт, випущена Радою з питань військової роботи, Національною радою Християнських асоціацій молодих жінок, які беруть участь у роботі YWCA (Всесвітня асоціація молодих християнських жінок – це рух, що працює на розширення прав і можливостей, лідерство і права жінок, молодих жінок і дівчаток у більш ніж 120 країнах). Оцифровані також матеріали багатьох інших фотографічних колекцій, які, зокрема, документували рух громадянських прав геїв та лесбіянок протягом 60-х і 70-х років. Є багато інших колекцій з історії діяльності жінок [7].

Жіноча бібліотека Глазго (<https://womenslibrary.org.uk/>) володіє єдиним у Великобританії акредитованим музеєм, присвяченим життю, історії та досягненням жінок, що містить архівні колекції та пропонує інноваційні програми громадських заходів та можливостей навчання. Це – постачальник інформації, що стосується усіх сфер життя жінок. GWL (Glasgow Women's Library) пропонує також спеціалізовані семінари, тренінги, заходи та навчальні програми, що проводяться експертними групами та колекціями жіночої бібліотеки Глазго для груп та організацій у Шотландії. Бібліотека сприяє освіті протягом життя, розвитку навичок, інформує про пропозиції й можливості працевлаштування для жінок.

Бібліотека Університету Вісконсін – Мілуокі (UWM) має велику колекцію жіночих та гендерних досліджень (<https://uwm.edu/womens-gender-studies/>). Вона активно співпрацює з місцевими, державними та національними групами з питань, що мають важливе значення для жінок. UWM ініціював програму жіночих досліджень у 1974 р.

В Університеті в Мадисоні, штат Вісконсін, працює Бібліотечне управління з питань жіночих досліджень (GWS – <https://www.library.wisc.edu/gwslibrarian/>). Його було створено в 1977 р. для допомоги студентам, викладачам, бібліотекарям та адміністраторам у системі університету. GWS є одним із провідних ресурсів для підтримки гендерних, жіночих, гуманітарних досліджень та бібліотечної справи. Бібліотекар GWS забезпечує підтримку бібліографічних та навчальних програм, міжвідомчу співпрацю, обмін інформацією та адвокацію, пов'язану з дослідженнями жіночих, гендерних та LGBT-досліджень, а також освіту з гендерних питань у традиційних дисциплінах. Завдяки місцевим, національним та міжнародним партнерствам GWS прагне надати відповідні ресурси, навички та підтримку тим, хто досліджує та працює над покращенням життя жінок та дівчат у всьому світі. GWS публікує три періодичних

видання, а також відеографування онлайн-бази даних про жінок, бібліографії та періодичні книги.

Бібліотека Каліфорнійського університету в Берклі (<http://www.lib.berkeley.edu/>) створила науково-дослідну колекцію в галузі гендерних і жіночих досліджень, яка підтримує програми досліджень та навчання не лише Департаменту гендерних питань та жіночих досліджень (GWS), а й багатьох інших дисциплін, міждисциплінарних програм та професійних шкіл. Жіночі дослідження в Берклі «пропонують міждисциплінарні перспективи щодо формування гендеру та його перетинів з іншими відносинами, такими як сексуальність, раса, клас, національність, релігія та вік. Питання розглядаються в контексті транснаціонального світу та з таких різноманітних поглядів як історія, соціологія, літературознавство та культурологія, постколоніальна теорія, наука, нові технології та мистецтво». Бібліотека Університету Берклі також підтримує дослідження, присвячені аспірантським програмам з наголосом на жінок, гендер та сексуальність (DEWGS).

Дослідникам у вільному доступі пропонуються бази даних:

- «Відкриття американської жіночої історії в Інтернеті»: Доступ до цифрових колекцій первинних джерел, які документують історію жінок у США [XVII ст. – сьогодення]. Також надають доступ до фотографій, листів, щоденників, артефактів тощо.

- Документи жіночого визвольного руху: колекція різних аспектів жіночого визвольного руху в США [1969–1974]. Зосереджується саме на радикальних витоках руху наприкінці 60-х – початку 1970-х років.

- Empire Online: оцифрована колекція оригінальних рукописів та друківаних документів з усього світу для підтримки досліджень у галузі колоніальних та імперійних досліджень [1492–1962]. Містить 70 тис. зображень оригінальних рукописів та друківаних документів для сприяння дослідженням в галузі колоніальних та імперійних досліджень.

- Повсякденне життя та жінки в Америці: зображення (разом із транскрипціями) монографій, брошур, періодичних видань та бланків, присвячених політичним, соціальним та гендерним проблемам XIX і початку XX ст., пов'язаним з релігією, расою, освітою, зайнятістю, шлюбом, сексуальністю, домашнім і сімейним життям, здоров'ям та розвагами [1800–1920].

- Колекція Герріцен, жіноча історія онлайн, 1543–1945: книги, брошури та періодичні видання з Європи, США, Великобританії, Канади та Нової Зеландії, що відображають революцію феміністичної свідомості та руху за права жінок [1543–1945].

- Проект «Історія усних історій»: зібрані інтерв'ю з лідерами та учасниками жіночого виборчого права [дати різняться].

- Жінки та соціальні рухи в США, 1600–2000 рр. (WASM) Зібрання та аналіз документів, зображень та інших основних ресурсів з історії жінок та соціальних рухів у США. Має посилання на інші веб-сайти та словник соціальних рухів та організацій.

- Жінки, які працюють, 1800–1930: оцифровані історичні документи та збірки зображень, пов'язані з роллю жінок в економіці США в період між Громадянською війною та Великою депресією. Містить книги та брошури, фотографії та рукописи.

В Україні у 2011 р. створена Українська гендерна мережа (<http://ugn.org.ua/>) як спільне поле для професійного спілкування українських академічних дослідників гендеру, експертів та аналітиків, гендерних дослідників з-поза меж України, для яких українська ситуація є предметом фахового вивчення. Мережа працює на засадах інтелектуальної свободи, вільного неупередженого вивчення та відкритого інформаційного обміну.

Її засновниками виступили чотири організації: Київський інститут гендерних досліджень (директор М. Скорик), Український центр гендерної освіти при НТУУ «КПІ» (керівник С. Сидоренко), Київський дослідницький і консультативний гендерний центр (керівник Н. Лавриненко) та Професійна наукова спільнота «Українські науковці в світі» – Ukrainian Scientists Worldwide (координатор Ю. Халавка). Створюючи нову структуру, фундатори мали на меті полегшити взаємне інформування про наукові і близькі до них події щодо гендерних досліджень в Україні: українських та з-за кордону; створити платформу для взаємного обміну результатами своїх досліджень, а також укласти депозитарій праць з питань гендеру, виданих українськими вченими, або тих, що стосуються України (як класичних, так і поточної аналітики, звітів, методичних розробок).

Нині Мережу адмініструє Київський інститут гендерних досліджень. Ідею підтримав Український жіночий фонд (кінець 2011 р.). Тоді ж пройшла серія презентацій Мережі в українських вишах. Були започатковані інформаційна та дискусійна розсилки. Інформаційна розсилка швидко стала популярною та охопила основні академічні та експертні жіночі центри. Почала створюватися внутрішньомережева електронна бібліотека. Свої приватні бібліотеки передали в загальне користування відомі експертки з гендерних питань: М. Скорик, Л. Магдюк, М. Саприкіна.

Унаслідок політичних подій, зміни політичного курсу та сильного тиску на жіночий рух та експертну спільноту, публічну активність Мережі було

дещо призупинено, на користь більш автономних форм роботи. З іншого боку, ситуація потребувала суто правозахисної активності. З 2016 р. діяльність Мережі поступово відновлюється в первинному форматі – як загальнонаціональної мережі гендерних дослідниць та експертток, що працюють в Україні чи вивчають її. Це дасть змогу накопичити зроблене за останні 20 років у сфері гендерних досліджень в Україні – сформувати профільну мережу українських дослідників (Українську гендерну мережу <http://ugn.org.ua/>) з бібліотекою вже виданих текстів, підтримувати обмін інформацією і досвідом між людьми, що спеціалізуються на гендерних дослідженнях та практичній гендерній експертизі, з різних міст та регіонів України, а також вчасно інформувати зацікавлених про заплановані події та заходи. Для цього Київський інститут гендерних досліджень започатковує інформаційну розсилку, ugn-info@googlegroups.com, призначену для обміну інформацією (анонсами, прес-релізами) у сфері гендерних досліджень і захисту прав жінок, та дискусійну розсилку, ugn-discussion@googlegroups.com, призначену для обговорення новин, подій та інших тем у сфері гендерних досліджень і захисту прав жінок. Мета і місія Мережі – уфундувати гендерні дослідження в Україні як самостійну галузь знання.

Гендер є дієвим інструментом аналізу, який дає змогу виявити тенденції соціального процесу, зрозуміти причини поточних подій. Адже гендер є найважливішим інститутом у всіх сферах життя суспільства – у сім'ї, політиці, на ринку праці, в економіці. Проблему трансформації гендерного порядку на просторі СНД із різних сторін і в різний час досліджували такі авторитетні дослідники, як О. Вороніна, О. Гапова, Т. Журженко, О. Здравомислова і А. Тьомкіна та ін.

Після розпаду СРСР Україна де-юре зробила вибір на користь сучасної демократії. Конституція безпосередньо гарантувала рівність прав жінок і чоловіків і проголошувала заборону на дискримінацію за ознакою статі. Міжнародне співтовариство на чолі з його найбільшими організаціями – ООН зі всіма її підрозділами у вигляді ЮНІФЕМ (Фонд підтримки жінок) та ін., Всесвітнього банку, Азіатського банку розвитку тощо – вимагало не просто введення норми гендерної рівності в основні закони, а і її розвитку в інших законодавчих актах – законах про гендерну рівність, законах про заборону гендерного насильства, а також створення спеціальних національних інститутів (національних механізмів), відповідальних за реалізацію політики гендерної рівності. В одному з документів ЮНІФЕМ, організації, яка активно працювала практично у всіх країнах СНД і Балтії і здійснювала там спеціальні «Програми

розвитку ООН», наголошувалося, що «питання гендерної рівності є центральними для процесів розвитку, людської безпеки, забезпечення прав людини і соціальної справедливості... принцип дотримання гендерної рівності є основоположною і невід'ємною складовою демократичного управління і заходів зниження бідності» [8].

У 90-і роки всі держави СНД і Балтії почали формувати інституційні основи гендерної рівності. У першу чергу були ратифіковані основні міжнародні акти з прав людини, включно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації відносно жінок. Крім того, права жінок у цих державах було формально захищено нормами законів про працю, про родинні обов'язки, Кримінальним і Адміністративним кодексами. Було створено також різного роду парламентські, міністерські і міжвідомчі органи, ради і секретаріати, які номінально відповідали за виконання норм міжнародного й національних законодавств у галузі гендерної рівності; розроблено різні програми і стратегії з їх забезпечення. Наступним кроком на цьому шляху стало ухвалення спеціальних законів про гендерну рівність. Законів, багато в чому ідеологічних, таких, що свідчили про спрямованість державної гендерної політики, про те, яка роль відводиться жінкам і чоловікам у розбудові нової державності. В Україні такі закони було ухвалено у 2005 р.

Українські ЗМІ на початку 2006 р. так коментували ухвалення Закону про рівність статей: «З 1 січня 2006 р. набрав чинності закон..., покликаний досягти рівності статей. Але чи зможе він дійсно врівноважити права і зламати стереотипи? «Не думаю, що щось кардинально зміниться, – сказала газеті «Сьогодні» глава громадської організації «Жіночий консорціум України» Н. Самолевська. – Ухвалений закон не має реального механізму виконання... Закон не передбачає санкцій в разі його порушення» [9]. Такі коментарі з часом змінили вкрай емоційні випадки на адресу самої концепції «гендера», яка лягла в основу законів про гендерну рівність. Вони, зокрема, озвучені традиціоналістськими політичними силами, які виступили проти нього, заявляючи, що закон може бути використаний для підриву родинних цінностей: поняття «гендер» нібито сприятиме пропаганді гомосексуалізму, а тому закон надасть «невиправдані переваги сексуальним меншинам» [10].

Доповіді про глобальні гендерні розриви з 2005 р. готує неурядова організація «Всесвітній економічний форум» (ВЕФ) в Давосі, до якої входять визнані лідери бізнесу і політики. За словами одного із засновників ВЕФ К. Шваба, причини гендерної чутливості ВЕФ пояснюються тим, що: «Ключем для майбутнього будь-якої країни і будь-якої установи є можли-

вість залучення кращих талантів. У майбутньому талант буде важливішим за капітал або що-небудь інше... Жінки становлять половину світового людського капіталу. Тому розширення прав і освіта дівчаток і жінок, використання їх талантів і лідерства в глобальному масштабі – основні елементи успіху і процвітання у все більш конкурентному світі» [11]. Конкуренція в подоланні гендерної нерівності, за задумом К. Шваба, має стимулювати різні країни активніше добиватися розкриття потенціалу жінок у дусі популярної нині стратегії емпauerмента (отримання влади, можливостей власною силою, талантом). Щоб підсилити цю конкуренцію і складаються доповіді ВЕФ. Перша доповідь, підготовлена у 2005 р. і красномовну названа «Жінки на шляху до отримання влади: вимірюючи глобальний гендерний розрив» (Women's empowerment: measuring global gender gap), розглядалася як пілотна. Вона охоплювала усього 58 країн світу. Але саме на її основі було розроблено методику й інструментарій виміру гендерної нерівності в різних країнах світу. Останній став відомий як індекс гендерного розриву (gender gap index). Індекс гендерного розриву виводиться на основі виміру показників реальних можливостей діяльності чоловіків і жінок у чотирьох сферах: економіки (показники чоловічої і жіночої заробітної плати за працю рівної цінності, участі чоловіків і жінок в ухваленні рішень, їх доступу до посад і професій, що потребують високої кваліфікації); освіти (показники доступності всіх рівнів освіти для осіб жіночої і чоловічої статі); охорони здоров'я (показники тривалості життя, доступу до послуг з охорони здоров'я, а також співвідношення статей при народженні); політики і державного управління (показники представництва чоловіків і жінок в органах влади всіх гілок (законодавча, виконавча, судова) і рівнів (національний, регіональний, місцевий)).

За винятком американського соціолога, політолога й історика, одного з провідних представників історичної соціології, Ч. Тіллі, зробленим на основі обширного фактичного матеріалу, збройні конфлікти, громадянські війни – це потрясіння для будь-якого режиму. Вони з неминучістю повертають назад процес демократизації, заглиблюючи, у тому числі, «категоріальні нерівності» [12, с. 215]. В умовах збройних конфліктів різко знижується потенціал громадянської активності: його пригнічує військова дисципліна, яка не дає змоги проявитися самоорганізації і громадянської ініціативи. Крім того, збройні конфлікти та пов'язана з ними пропагандистська діяльність апелюють до агресивної, насильницької маскулітності. Жінкам у цих умовах залишається непосильний тягар боротьби за виживання. Це підтверджується висновками економістів,

які відзначають, що в цілому країні СНД є зоною соціального неблагополуччя. Крім того, у цих країнах від 35 до 50% населення мають доходи, нижчі за прожитковий мінімум [13, 14]. Що до України, то рівень бідності в нашій державі нині вищий ніж п'ять років тому. За межею бідності сьогодні живе 25% населення України. Про це заявила директор Всесвітнього банку з питань України, Білорусі і Молдови С. Кахконен 17 липня 2018 р. «Економічна криза, що почалася в Україні в 2014 році, призвела до того, що рівень бідності зараз вищий ніж п'ять років тому. Якщо в 2014 році за межею бідності жили 15% населення України, то сьогодні – 25%», – зазначила С. Кахконен [15].

Не можна не погодитися з С. Айвазовою в тому, що для країн СНД і для України зокрема показники реального рівня життя більшості громадян є ознаками процесу дедемократизації, в умовах якого інститути гендерної рівності, звичайно, можна розглядати як інструмент майбутньої модернізації, але лише в дуже віддаленій перспективі за дуже сприятливих обставин, а доти про реальну гендерну рівність говорити передчасно [16].

Список використаних джерел

1. Руднева О. Гендерна рівність як принцип законодавства України / О. Руднева // Право України. – 2002. – № 4. – С. 104–108.
2. МФО «Рівні можливості»: Український Жіночий Конгрес – майданчик не лише для обміну думками та ініціативами, а й для долучення дедалі більшої кількості жінок до активної громадянської позиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/151957.html>. – Назва з екрана.
3. Гендерно-правову експертизу потрібно проводити для всіх законопроектів без виключень – активісти, народні депутати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacrisis.org/ua/65941-genderno-pravova-ekspertyza>. – Назва з екрана.
4. Гриневич Л. В. Гендерні дослідження [Електронний ресурс] / Л. В. Гриневич. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Genderni_doslidzhennja. – Назва з екрана.
5. Гендерна освіта в Україні: витоки та історична перспектива [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/osvita-i-prosvita/genderna-osvita-v-ukraini-vitoki-ta-istorichna-perspektiva-134196.html>. – Назва з екрана.
6. Вороніна О. Жіночі дослідження (women's studies) [Електронний ресурс] / О. Вороніна. – Режим доступу: <http://ona.org.ru/post/13965104>

4264/%D0%B6-%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8 F-womens-studies. – Назва з екрана.

7. Women's History in Digital Collections by Lauren Lampasone [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.nypl.org/blog/2016/03/28/womens-history-digital-collections>. – Title from the screen.

8. Гендерный маршрут. Внедрение гендерных подходов в национальные стратегии развития: опыт ЮНИФЕМ в странах СНГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gender-route.org/articles/sex_gender_practice/vnedrenie_gendernyh_podhodov_v_nacionalnye_strategii_razvitiya_opyt_yunifem_v_stranah_sng/. – Загл. с экрана.

9. В Украине вступил в силу Закон о равенстве полов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://korrespondent.net/ukraine/events/141245-v-ukraine-vstupil-v-silu-zakon-o-ravenstve-polov>. – Загл. с экрана.

10. Григорян М. Армения: борьба против равенства полов выливается в борьбу против Европейского союза [Электронный ресурс] / М. Григорян. – Режим доступа: <https://russian.eurasianet.org/node/60336>. – Загл. с экрана.

11. Schwab K. Preface [Electronic resource] / K. Schwab // The Global Gender Gap Report, 2013. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf. – Title from the screen.

12. Тилли Ч. Демократия / Ч. Тилли. – М. : Ин-т общественного проектирования, 2007. – 267 с.

13. Бедные перешли в категорию нищих – Рева! Соцсети и эксперты отреагировали на заявление министра соцполитики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://comments.ua/money/607429-bednie-pereshli-kategoriyu-nishchih-reva.html>. – Загл. с экрана.

14. Прожиточный минимум в Украине в 2018 году: сумма и сравнение с другими странами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://maanim.com/indexes/140699-projitochnyy-minimum-v-ukraine-summa-i-sravnenie-s-drugimi-stranami/>. – Загл. с экрана.

15. Всемирный банк подсчитал количество бедных в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.slovoidilo.ua/2018/07/18/novost/obshhestvo/vsemirnyj-bank-podschital-kolichestvo-bednyh-ukraine>. – Загл. с экрана.

16. Айвазова С. Г. Трансформация гендерного порядка в странах СНГ: институциональные факторы и эффекты массовой политики / С. Г. Айвазова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://womaninrussiansociety.ru/wp-content/uploads/2015/02/Aivazova_11_23.pdf. – Загл. с экрана.

References

1. Rudnieva, O. (2002). Henderna rivnist yak pryntsyp zakonodavstva Ukrainy [Gender equality as a principle of Ukrainian legislation]. *Pravo Ukrainy – The Law of Ukraine*, no. 4, pp. 104–108 [in Ukrainian].
2. MFO «Rivni mozhlyvosti»: Ukrainyskyi Zhinochyi Konhres – maidanchyk ne lyshe dlia obminu dumkamy ta initsiatyvamy, a y dlia doluchennia dedali bilshoi kilkosti zhinok do aktyvnoi hromadianskoi pozytsii [Inter-faction MP «Equal Opportunities»: The Ukrainian Women’s Congress is not only a platform for the exchange of ideas and initiatives, but also for the addition of an increasing number of women to active civic positions]. (2017). Retrieved from <http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/151957.html> [in Ukrainian].
3. Henderno-pravovu ekspertyzu potribno provodyty dlia vsikh zakonoproektiv bez vykliuchen – aktyvisty, narodni deputaty [The gender legal examination should be conducted for all bills without exception – activists, people’s deputies]. (2018). Retrieved from <http://uacrisis.org/ua/65941-genderno-pravova-ekspertyza> [in Ukrainian].
4. Hrynevych, L. V. (2004). Henderni doslidzhennia [Gender research]. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Genderni_doslidzhennja [in Ukrainian].
5. Henderna osvita v Ukraini: vytoky ta istorychna perspektyva [Gender Education in Ukraine: Origins and Historical Perspective]. (2017). Retrieved from <https://genderindetail.org.ua/season-topic/osvita-i-prosvita/genderna-osvita-v-ukraini-vitoki-ta-istorichna-perspektiva-134196.html> [in Ukrainian].
6. Voronina, O. (2016). Zhinochi doslidzhennia (womens studies) [Women’s studies]. Retrieved from <http://ona.org.ru/post/139651044264/%D0%B6-%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F-womens-studies> [in Ukrainian].
7. Women’s History in Digital Collections by Lauren Lampasone. (2016). Retrieved from <https://www.nypl.org/blog/2016/03/28/womens-history-digital-collections> [in English].
8. Gendernyi marshrut. Vnedrenie gendernykh podkhodov v natsionalnye strategii razvitiia: opyt IuNIFEM v stranakh SNG [Gender route. Gender mainstreaming in national development strategies: UNIFEM experience in the CIS countries]. (2010). Retrieved from http://gender-route.org/articles/sex_gender_practice/vnedrenie_gendernyh_podkhodov_v_natsionalnye_strategii_razvitiya_opyt_yunifem_v_stranah_sng/ [in Russian].
9. V Ukraine vstupil v silu Zakon o ravenstve polov [In Ukraine, the

Law on Gender Equality entered into force]. (2006). Retrieved from <https://korrespondent.net/ukraine/events/141245-v-ukraine-vstupil-v-silu-zakon-o-ravenstve-polov> [in Russian].

10. Grigorian, M. (2013). Armenia: borba protiv ravenstva polov vylivaetsia v borbu protiv Evropeiskogo soiuza [Armenia: the fight against gender equality turns into a fight against the European Union]. Retrieved from <https://russian.eurasianet.org/node/60336> [in Russian].

11. The Global Gender Gap Report. (2013). Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf [in English].

12. Tilli, Ch. (2007). Demokratiia [Democracy]. Moscow: Institute of Social Engineering [in Russian].

13. Bednyie pereshli v kategorii nishchikh – Reva! Sotseti i eksperty otreagirovali na zaiavlenie Ministra sotcpolitiki [The poor have become beggars – Reva! Social networks and experts responded to the statement of the Minister of Social Policy]. (2018). Retrieved from <https://comments.ua/money/607429-bednie-pereshli-kategoriyu-nishchih-reva.html> [in Russian].

14. Prozhitochnyi minimum v Ukraine v 2018 godu: summa i sravnenie s drugimi stranami [The cost of living in Ukraine in 2018: the amount and comparison with other countries]. (2018). Retrieved from <https://maanimo.com/indexes/140699-projtochnyy-minimum-v-ukraine-summa-i-sravnenie-s-drugimi-stranami/> [in Russian].

15. Vsemirnyi bank podschtal kolichestvo bednykh v Ukraine [The World Bank has calculated the number of poor in Ukraine]. (2018). Retrieved from <https://ru.slovoidilo.ua/2018/07/18/novost/obshhestvo/vsemirnyj-bank-podschtal-kolichestvo-bednyx-ukraine> [in Russian].

16. Aivazova, S. Transformatsiia gendernogo poriadka v stranakh SNG: institutsionalnyie faktory i efekty massovoi politiki [Transformation of gender order in the CIS countries: institutional factors and effects of mass policy]. (2015). Retrieved from https://womaninrussiansociety.ru/wp-content/uploads/2015/02/Aivazova_11_23.pdf [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 29.10.2018.

Lina Chernjavskaia,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,

Ukraine, Kyiv

Library in the Context of Gender Studies as an Information Model for the Transformation of Gender Identities

The article deals with the role of libraries in study of gender processes occurring in the social structure of modern society. The emphasis is placed on the fact that the objective conditions of modern society influence the changes in the institutional order of the interaction of gender groups that has developed for centuries. And these changes create conflict situations that manifest themselves both in the public and in the private sphere of the family. The forms and methods of library work in the field of the formation of gender tolerance in society as part of ensuring the information security of modern society, aimed at harmonizing not only interethnic and cultural relations, but also socio-economic, inter-generational, inter-political relations, are expounded.

Keywords: gender studies, information society, libraries in the information society, information and communication technologies.